

γενικά τὸ στοχάζονται μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, στὸ γλωσσικό, μὲ ἐκείνη τὴν ὥρα τοὺς ἔνοιαν ὅλους εἰ ἐμοιότητες ποὺ θεμέλιο εἶχαν τὸ αἶσθημα. καὶ σβύ-
νονταν ὀλότλα εἰ παραλλαγές τῶν γνωμῶν. Τὸ ἦρθε τοῦ Ἀλέξη νὰ πεῖ τὴν αἰσθησὴ του αὐτῆ, καὶ ἐκφράστηκε ἔτσι·

— "Ὅσοι φυλάγουν τὴν καθρεύουσα εἶναι οἱ υπερβολικὰ συντηρητικοὶ καὶ εὐχαριστημένοι, κυτὰ-
ζουν κατὰ πίσω, στὰ περασμένα, καὶ τὰ ψευτολα-
τρεύουν καὶ ἀποξεραινόνται. "Ὅσοι διαλέγουν τὴ δη-
μοτικὴ κυτὰζουν τὸ σήμερον καὶ τὸ ἐδῶ κι ὀμπρός,
τὰ ἐρχόμενα τὰ χρόνια. Οἱ πρῶτοι χαίρονται νὰ μέ-
νουν δεμένοι μὲ τὸ τί ἐξήσαμε. ἀκουμποῦν τὴν
ὑπαρξὴ τους μόνο στὰ μικροσυμφέροντά τους, στίς
δουλίτσες τους καὶ στὰ προγονικὰ μεγαλεῖα, οἱ δεύ-
τεροι πιδ ἀνεξάρτητοι ἀπ' ὅλα τὰ περασμένα εἶτε
μεγαλεῖα εἶτε μικρότητες, ἐλευτερόνουν τὴ σκέψη
τους καὶ προετοιμάζουν τὸ τί ἔχουμε νὰ ζήσουμε σὺν
ἔθνος καὶ σὺν ἄνθρωποι, τὰ ἔργα ποὺ θὰ γίνων.
Οἱ πρῶτοι προσμένουν, ἀσάλευτοι, μὲ πεποίθησι μοι-
ρολατρικῆ, κάτι καλὸ γιὰ τὰ μελλόμενα τὰ χρόνια,
χωρὶς νὰ φαντάζονται ὅμως πῶς εἶναι ἀνάγκη νὰ
τινάξουν τὴν τεμπελιά τους καθόλου· οἱ δεύτεροι
θέλουν τὸ καλὸ αὐτὸ καὶ κοπιάζουν καὶ κουνιούν-
ται γιὰ νὰ τὸ δημιουργήσουν. Οἱ πρῶτοι εἶναι στει-
ρεμένοι, στραγγισμένοι, στεμμένοι, ξεζουμισμένοι, οἱ
δεύτεροι, πλούσιοι καὶ ζουμεροί, εἶναι ἔτοιμοι κάτι νὰ
δεχτοῦν καὶ κάτι νὰ γεννήσουν. Ἡ γλωσσικὴ ἀλ-
λαγὴ σημαίνει ψυχολογικὴ ἀλλαγὴ, καὶ γι' αὐτὸ πε-
ρισσότερο μ' ἐνδιαφέρει. Οἱ δημοτικιστὲς μὲ τὸ νὰ
γίνηκαν ἀξιοὶ νὰ διαλύσουν μὲ παράδοση ποὺ κα-
τάντησε πρόληψη καὶ βραχνὰς, εἶναι ἔτοιμοι καὶ
κάθε ἄλλῃ πρόληψη νὰ τὴν ἐξετάσουν ἀπὸ κοντὰ καὶ
νὰ τὴν πετάξουν ἀπὸ πάνω τους. Δὲν εἶναι ὅμως
οὔτε καλὸ οὔτε ἔξυπνο νὰ δέχονται ἀνεξέταστα θ-
ποια καὶ νάνα· ξενοφερμένη ἰδέα, γιὰτι βέβαια καὶ ἡ
παράδοση καὶ ἡ θύμηση τῶν περασμένων, δηλαδὴ ἡ
ἱστορία ἢ ὑποσύνειδη, εἶναι χρήσιμες γιὰ ἕνα ἔθνος,
ἀφοῦ εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς παράγοντες ποὺ συνεδέονυν
τὰ ἄτομα καὶ συντηροῦν τὸ ἔθνικὸ ἐγῶ. Καὶ οἱ συν-
τηρητικοί, θπως καὶ οἱ προσδευτικοί, χρειάζονται γιὰ
τὰ ἔθνη. Μὰ ἤθελα τὴν παράδοση ὄχι· πρόληψη, καὶ
τὴν ἱστορικὴ ἀντίληψη τέτοια ποὺ νὰ μὴν παραλεῖ
τὴν ἐνέργεια καὶ νὰ μὴν ἀλυσοδένει τὴ ζωντανάδα.
Ἐγὼ ἐνομάζω ἱστορικὸ πνεῦμα ὄχι ἐκεῖνο ποὺ κυ-
τάζει ἀποκλειστικὰ κατὰ πίσω, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ποὺ
βλέπει τὴν αἰωνιότητα τῶν πραγμάτων καὶ κατὰ
πίσω καὶ κατὰ μπρός καὶ γιὰ ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς
καὶ γιὰ ὅλα τὰ ἄτομα. Ἐτέοιο ἱστορικὸ πνεῦμα φαν-
τάζομαι πῶς θὰ ἔχουν οἱ δημοτικιστάδες ποὺ εἶναι
ὄχι· γεροντοκόριτσα, κεράτσες, μοιρολογίστρες καὶ

νεκροθάφτες, οὔτε ξετοίπωτοι ἐπαναστάτες, παρὰ
δημιουργοὶ καὶ ρυθμιστὲς καὶ νομοθέτες.

Κάποιοι εὐχαριστημένοι ἀπὸ ἀνάμεσα τους γῶ-
ναξε μ' ἐνθουσιασμό·

— Εἴμαστε οἱ καλλίτεροι τοῦ ἔθνους!

Αὐτὴ ἡ νότα τῆς ἀπόλυτης εὐχαρίστησης δὲν τοῦ
ἄρεσε τοῦ Ἀλέξη, μὰ στοχάζτηκε πῶς ἀφοῦ ἦταν
δημοτικιστὴς αὐτὸς ποὺ τὴν ἔβγαλε, ἔπρεπε νὰ τοῦ
συγχωρῆσει κανεὶς τὴν αὐταρέσκειά του ποὺ τοῦ στε-
ρέωνε τὴν πεποίθησι καὶ τοῦ αὔξανε τὴ δύναμη νὰ
δουλέψει γιὰ τὸ δημοτικισμό. Καὶ εἶπε·

— Πιστεύω πῶς οἱ ἄνθρωποι ποὺ θὰ πρωτοστα-
τήσουν σ' ἕλες τίς ἐκδήλωσες τῆς ἔθνικης ζωῆς σὲ
τούτη τὴ γενεά, θὰ εἶναι ὅλοι τους ἢ δημοτικιστὲς
δηλωμένοι ἢ ἔτοιμοι γιὰ νὰ δεχτοῦν τὸ δημοτικισμό.
Μὰ χρειάζεται ὁ δημοτικισμὸς ἀπὸ ἀπλὸ αἶσθημα ἢ
φωτισμένη ἀντίληψη ποὺ εἶναι, νὰ καταντήσει καὶ
παράγοντας γιὰ τὸ δυνάμωμα τῶν χαρακτήρων. Ὁ
δημοτικισμὸς δὲν εἶναι μόνο αἶσθημα καὶ σκέψη μερι-
κῶν ἀνοιχτομάτητων, εἶναι καὶ ἡθικὴ δύναμη ἀφοῦ
μὰς σπρώχνει κατὰ κάποιον ἄγωνα. Δὲ φτάνει· νὰ
μπεῖ στὸ μυαλό μας, πρέπει νὰ χωθεῖ καὶ στὸ χα-
ραχτήρα μας.

Καὶ φαντάστηκε ἀμέσως ὅλη τὴν ἐνέργεια ποὺ
εἶχε νὰ ξεδευτεῖ γιὰ νὰ νικήσει ὁ δημοτικισμὸς. Μὰ
τέτοιος πλάστηκε ποὺ θταν ἐπρόβλεπε πῶς ἦταν
κάτι νὰ γίνε, ἔπρεπε νὰ τὸ κάμει αὐτὸς. Νὰ ἐργα-
σῆ! Γιὰτι αὐτὸς ὁ ἐξάστια κουρασμένος, ὁ πεθαμένος
ἀνάμεσα στοὺς ζωντανούς, χρειάζονταν ζωὴ. Ὅπου
δὲν ἔδρισκε γύρω του ἀρκετὴ γιὰ νὰ τὸν συνεπάρει
καὶ νὰ τὸν τυλίξει ὀλοῦθε, στενοχωροῦνταν ὡς ποὺ
νὰ βρεῖ τρόπο νὰ αἰσθάνεται ζωντανός καὶ ἔφτιαχνε
ξεπίτηδες ταραχές γιὰ νὰ γεμίζει μὲ ζωὴ τίς ἀδειες
ὄρες τῶν ἡμερῶν του. Ἐἴτσι ἄλλοτε, στὴ μοναξιά
του, μέσα στὰ χωρὰ ποὺ ἔζησε καὶ μέσα στίς πο-
λιτείες, εἶχε ἕνα βιολί καὶ μὲ τὸ δοξάει του ἔβγαζε
ἤχους ἀρμονικούς καὶ ἄγριους γιὰ νὰ συνταράξει τὰ
κατακάρθια τῆς ψυχῆς του.

(¹) ἕνας μὲ τὴν δυσπιστίαν του, ὁ ἄλλος μὲ τὸ νὰ μὲ λέη
φανατικὸ, χασομεροῦμε. Φανατικὸ μὲ λέει, γιὰτι προσπαθῶ
νὰ βρῶ καὶ νὰκολουθῆσαι τὸν κανόνα, δηλαδὴ τὸ μέτρο.
Ἄφτος εἶναι φανατισμὸς ἐπιστημονικός. εἶναι ἄγιος, ἔθνι-
κός εἶναι, ἀφοῦ δουλέψει γιὰ τὰ παιδιὰ. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ
κανόνας περνᾷ σὲ μὰς γιὰ ὑπερβολή, σὺν ἀγαλίνωτοι καὶ
ἀπολλίτιστοι ποὺ εἴμαστε ἀκόμη, τί γίνεται τότε; Ἐγὼ
προσπαθῶμε τάχα νὰποφύγομε τὰ ὑπερβολικὰ, τυχαίνει
ὅλους διόλου τὸ ἐναντίο, ἀπὸ τὸν εὐκολονόητο λόγο ποὺ
γραμματικὴ δὲν ἔχουμε, καὶ ἀμέσως τὸ παρακάνουμε, πότε
στὴ δημοτικὴ, παραδημοτικίζοντας. πότε στὴν καθρε-
εύουσα, παραδοσκαλιζοντας.